

Velferdsvurderingsskjema for mjølkeku i løsdrift

28.9.2007

Dette skjemaet er en del av kurstilbudet "Dyrevelferd i storfeholdet" og er et hjelpemiddel som kan brukes for å bedre dyrevelferden i ditt fjøs. Viktige grunner for å satse på dyrevelferd er å sikre dyras velferd, helse og trivsel, å sikre bondens økonomi, sikre markedsmuligheter og å tilfredsstillende offentlige krav.

Skjemaet er ikke altomfattende og innebærer ingen som helst slags godkjenning av fjøset eller driftsopplegget ditt. Opplegget er imidlertid ment som et undervisningsverktøy for å påpeke gode sider ved driftsopplegget ditt, men som og i endel tilfelle vil sette fingeren på ulike forbedringsområder.

Skjemaet er bygd opp på en slik måte at ulike tema kan puttes inn i en av tre kategorier, henholdsvis grønn, gul eller rød. På de enkeltfeltene hvor du krysser av på grønt, indikerer dette at produksjonen på dette området vanligvis er god. Forbedringer kan kanskje gjøres, men er normalt ikke nødvendig av hensyn til dyras velferd. Gule felt tilsier akseptable forhold, men en kan likevel tjene på å foreta forbedringer på sikt, noe som må vurderes i hvert enkelt tilfelle. På de enkeltfeltene hvor du ender opp med å krysse av på rødt felt, er produksjonen din ikke akseptabel eller også direkte i strid med norsk lov. Her må/ bør forbedringer gjennomføres mer eller mindre umiddelbart. Det er og med en kommentar med anbefalinger ut fra dagens viten, og som kan være aktuelle å følge ved utbedring eller nybygging.

Skjemaet er bygd opp slik at det er funksjonen til bygning og dyras omgivelser som "kontrolleres", og ikke så mye de absolutte målene i cm og meter. Dette gjør at skjemaet må brukes med en stor grad av skjønn. Men vær likevel ærlig! Du lurert ingen andre enn deg sjøl – og dyra dine! Noen steder er likevel sentrale mål med. Det er heller ikke uten videre gitt at skjemaet peker direkte på årsaken til et problem, men bare påpeker konsekvensen av dette. For å løse problemet kan det derfor enkelte ganger bli en reell detektivjobb som må utføres.

I denne prosessen kan det være nyttig å spørre seg; hva ser jeg, hva er årsaken til det jeg ser og hvordan kan dette problemet løses? Kontakt gjerne helsetjenesteveterinær eller –rådgiver. Konkrete tiltak føres opp under tiltak og bør tidfestes. Tidsfristene en setter opp kan være gitt av frister i forskrifter og liknende eller det kan være egne frister.

Sett av et par timer en eller to ganger i året til denne vurderingen. Den bør gjentas årlig, men til samme tid for å være sammenliknbar fra år til år. Nye, oppdaterte skjemaer finner du på internettsiden www.husdyrvelferd.no

Lykke til!

Generelle opplysninger

Dato _____

Navn, adresse, produsentnummer _____

Båsfjøs eller løsdrift _____

Byggeår (År for nybygg eller for siste større omgjøring) _____

Fôring

Råmjølkstildeling til nyfødte kalver

GRØNN	GUL	RØD
-------	-----	-----

Tidlig tildeling av råmjølk og i rikelige mengder er viktig for å bygge opp et godt immunforsvar hos den enkelte kalven.

Grønt: 2 – 6 liter råmjølk tildeles rutinemessig i løpet av de første 6 t etter fødsel

Gult: 2 – 3 liter råmjølk tildeles vanligvis i løpet av 12 t etter fødsel

Rødt: Ingen spesielle rutiner for tildeling av råmjølk

Anbefalt: det er anbefalt at kalvene tildeles 2 – 6 liter råmjølk av god kvalitet så snart som mulig etter fødsel, men seinest innen 6 timer. Det er en fordel å dele opp store mengder i flere porsjoner.

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Hold hos kviger og kyr

GRØNN	GUL	RØD
-------	-----	-----

Kyr i et middels hold er en forutsetning for god helse, produksjon og fruktbarhet. Sjuke dyr vil ofte ha et avvikende hold.

Grønt: dyras hold vurderes jevnlig og det store flertallet har normalt hold i forhold til laktasjonsstadiet og alder.

Gult: dyras hold vurderes sporadisk og mer enn 1/3 av dyra er enten for feite eller for magre.

Rødt: det foretas ikke holdvurdering av dyra. En del dyr i besetningen er avmagret uten spesielle sjukdomsårsaker.

Det er anbefalt å foreta holdvurdering av dyra hver eller annenhver måned, og i tillegg å følge opp enkelt dyr spesielt rundt kalving, ved sykdom og seint i laktasjonen.

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Antall ganger kraftfôrtildeling til kyr

GRØNN	GUL	RØD
-------	-----	-----

Tildeling av kraftfôr i få, men store porsjoner fører til store pH svingninger i vomma, noe mikrobene her takler dårlig. Resultatet er en ustabil vomflora og dårlig fungerende fordøyelse.

Grønt: Kraftfôrrasjonen deles opp i 4 – 6 daglige tildelinger. Ingen porsjon er større enn 2 – 3 kg

Gult: Kraftfôrrasjonen deles opp slik at ingen porsjon blir større enn 3 – 4 kg

Rødt: Dyra får hele sin dagsrasjon i en eller to porsjoner, sjøl om porsjonsstørrelsen blir over 4 kg

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Vann; kalv, ungdyr, kyr

Godt drikkevann er viktig for tilvekst, helse og velvære. Drikkevannskvalitet, volumstrøm (l per s), plass ved drikkekar og utforming av drikkekar er av stor betydning for det enkelte dyrets vannopptak.

Grønt: Drikkekarer er reinte, gir en god mengde og drikkevannet er klart. Det er god plass for dyra til å drikke uforstyrret av andre dyr.

Gult: Drikkevannet er reint og gir en brukbar mengde. Dyra kan gjennom døgnet drikke det vannet de trenger, men det er noe trangt, slik at de til stadighet må flytte seg unna for å gi andre dyr plass til å passere eller for å drikke.

Rødt: Ureint drikkevann, for liten mengde (l per sek), eller stadig bortjaging fra drikkeplass.

Mindre enn 10 cm drikkekarkant per ku (ved storkar) eller mer enn 8 kyr per drikkekar.

Det er anbefalt med maksimalt 8 kyr per enkeltdrikkekar, eller minst 10 cm drikkekarkant per ku ved store kar.

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Miljø og omgivelser

Lys

Lys er viktig for fruktbarhet, tilvekst, helse og trivsel.

Grønt: 3 – 6 Watt med lysstoffrør per m² husdyrrom

Gult: 2 – 3 Watt med lysstoffrør per m² husdyrrom

Rødt: Under 2 Watt med lysstoffrør per m² husdyrrom

Anbefalt: 3 – 6 Watt med lysstoffrør per m² husdyrrom

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Luftfuktighet i isolerte fjøs

Ventilasjonen og isolasjonen i bygget skal være slik at innelufta oppleves passe tørr og behagelig å puste i. Økt ventilert mengde, lavere innetemperatur eller bedret bygningsisolasjon vil være med på å bedre luftkvaliteten og senke luftfuktigheten. Dyretall (økt varmeproduksjon) vil også påvirke luftfuktigheten.

Grønt: Luftfuktighet er vanligvis mellom 50 og 80 % relativ fuktighet

Gult: Luftfuktighet vanligvis på 40 – 50 eller 80 – 90 % relativ fuktighet

Rødt: luftfuktighet vanligvis under 40 % eller over 90 % relativ fuktighet. Vinterstid vil det være kondens på vegger om fuktigheten er 95 – 100 %.

Anbefalt: Luftfuktighet mellom 50 og 80 % relativ fuktighet. Høyere luftfuktighet er normalt ved lave temperaturer.

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Kalv

Enkeltbenge

GRØNN	GUL	RØD
-------	-----	-----

Nyfødte kalver vil vanligvis ligge mye og "trykke" sine første 1 – 2 leveuker. Det at den ikke er sosial, samtidig som immunstatusen er lav som spekalv, gjør at en vanligvis ønsker å oppstalle kalven i enkeltbenge de første leveukene. En enkeltbenge tilbyr også vanligvis et lunt miljø for kalven disse første kritiske ukene.

Grønt: *Spekalven står vanligvis i enkeltbenge de første 2 – 3 leveuker. Bingen er romslig (minst 1,5 m² for kalv opp til 4 uker/ minst 2 m² for kalv opp til 8 uker) og det er tørt, reint og trekkfritt med et varmeisolerende underlag i bingen. Kalven kan se og berøre en nabokalv dersom dette finnes.*

Gult: *Spekalven står vanligvis i enkeltbenge de første 1 – 3 leveuker. Bingen er relativt romslig (minst 1,5 m²), men en av faktorene tørt, reint og trekkfritt eller varmeisolerende underlag mangler. Kalven kan se og berøre en nabokalv dersom dette finnes.*

Rødt: *Ingen bestemt plan for hvor lenge enkeltbengen brukes. Bingen er liten (under 1,4 m²), og en eller flere av faktorene tørt, reint og trekkfritt eller varmeisolerende underlag mangler. Kalven har ikke anledning til å se og berøre en nabokalv selv om dette finnes.*

Anbefalt: Det er anbefalt å huse spekalv i enkeltbenge i sine første 2 – 3 leveuker (dersom kalven ikke går sammen med ei ammeku). Miljøet skal være tørt, trekkfritt og med et varmeisolerende underlag. Kalven skal kunne se og berøre en nabokalv dersom dette finnes.

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Gruppestørrelse for første gruppe oppstallet i fellesbenge

GRØNN	GUL	RØD
-------	-----	-----

I store grupper vil det være et stort smittepress. Smittepresset øker med antall dyr i gruppa.

Grønt: *Gruppestørrelse under 6 kalver*

Gult: *Gruppestørrelse mellom 7 og 12 kalver*

Rødt: *Gruppestørrelse over 12 kalver*

Anbefalt: Smittepresset øker med økende gruppestørrelse. Det er derfor anbefalt at kalv som fortsatt føres med mjølk (eller er under 2 – 3 måneder gamle) ikke skal oppstalles i grupper større enn 10 – 12 kalver, men helst bare 4 – 6.

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Aldersforskjell mellom eldste og yngste kalv i samme fellesbenge

GRØNN	GUL	RØD
-------	-----	-----

Ved stor aldersforskjell mellom eldste og yngste kalv i en fellesbenge hvor kalvene fortsatt føres med mjølk (under 2 – 3 måneders alder), vil de minste kalvene bli utsatt for et stort smittepress. De blir også lett bingens mobbeoffer.

Grønt: *Aldersforskjell mellom eldste og yngste kalv er under 3 – 4 uker*

Gult: *aldersforskjell mellom eldste og yngste kalv er mellom 4 og 6 uker*

Rødt: *aldersforskjell mellom eldste og yngste kalv er 6 uker eller mer*

Anbefalt: største aldersforskjell mellom eldste og yngste kalv er under 3 – 4 uker

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Miljø hos kalv i samme fellesbinge

Kalv har en liten varmeproduksjon og stor kroppsoverflate i forhold til eldre dyr og kan derfor ha et stort varmetap.

Grønt: *Kalvene er oppstallet i en binge hvor det er tørt, reint, trekkfritt og med et varmeisolerende liggeunderlag.*

Gult: *En av faktorene tørt, reint, trekkfritt eller varmeisolerende liggeunderlag er ikke tilfredsstillt.*

Rødt: *To eller tre av faktorene tørt, reint, trekkfritt eller varmeisolerende liggeunderlag er ikke tilfredsstillt.*

Anbefalt: det skal være tørt, reint, trekkfritt og med et varmeisolerende underlag på liggeplassen.

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Ungdyr

Plass per dyr

God plass er viktig for tilvekst, helse og trivsel. Forsøk har vist at det er mulig å øke tilvekst med 20 – 30 % kun ved å øke plassen per dyr. NB! Ulike driftsopplegg vil kreve ulike arealer for å fungere godt, og dette punktet er svært generelt.

Grønt: *minst 1 m² totalareal per 100 kg levende vekt*

Gult: *mellom 0,7 og 1 m² totalareal per 100 kg levende vekt*

Rødt: *under 0,7 m² totalareal per 100 kg levende vekt*

Anbefalt: minst 1 m² totalareal per 100 kg levende vekt

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Reinhet ungdyr

Dyras reinhet virker ikke bare inn på dyras trivsel, men også på produktkvalitet og økonomi. Reinhet kan brukes som en nøkkelfaktor for å si noe om røkter og oppstallingssystem.

Grønt: *(Jur), buk og lår er "reine". Det er ikke antydning til "panser" eller gammel, fastsittende møkk.*

Gult: *(Jur) og buk er relativt reine. Det kan være noe delvis fastsittende møkk på bein og lår.*

Rødt: *Skitne dyr med gammel fastsittende møkk på (jur), buk eller lår.*

Anbefalt: Dyra skal være så reine som mulig uten gammel, panseraktig, fastsittende møkk.

Brosjyren "Reine dyr – en forutsetning for god dyrevelferd og trygg matproduksjon" fra Fagsenteret for kjøtt og Helsetjenesten for storfe kan brukes som et verktøy for å kartlegge dyrs reinhet.

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Kyr

Liggeunderlag

GRØNN	GUL	RØD
-------	-----	-----

Liggeunderlagets mjukhet er av stor betydning for dyrets velferd, helse og produksjon. Mjukhet måles med halvkule med diameter 12 cm som belastes med 200 kg. Nedsynkingen målt ved denne metoden, er et uttrykk for underlagets mjukhet. Kontakt Mattilsynet, utstyrsleverandør eller rådgiver for dokumentasjon for ulike underlags mjukhet.

Grønt: mjukhet over 16 mm (løsdrift) eller over 8 mm (båsfjøs)

Gult: mjukhet mellom 8 og 16 mm (løsdrift) eller mellom 4 og 8 mm (båsfjøs)

Rødt: betong, tre eller andre harde underlag.

Anbefalt og pålagt ved nyanskaffelse: 16 – 28 mm (løsdrift), 8 – 16 mm (båsfjøs)

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Liggebåsens totale lengde (løsdrift)

GRØNN	GUL	RØD
-------	-----	-----

Av hensyn til muligheten for å legge og reise seg på en normal måte, er det viktig at liggebåsen er lang nok, spesielt plassert mot tett vegg.

Grønt: over 2,4 m (mot vegg og i dobbeltrad)

Gult: 2,2 – 2,4 m (mot vegg), 2,1 – 2,4 m (i dobbeltrad)

Rødt: under 2,2 m (mot vegg), under 2,1 m (i dobbeltrad)

Anbefalt ved nybygg; totallengde 2,4 – 2,6 m.

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

"Gnagsår" fra innredning, etefront osv

GRØNN	GUL	RØD
-------	-----	-----

Innredningen må være riktig utformet for at dyr ikke skal få skader eller sår forårsaket av feil utforming eller skadd/ ødelagt innredning. Typisk for besetninger med feil utformet innredning, er at det er avslitt pels eller sår dannelser på samme sted på flere dyr.

Grønt: Ingen av dyra har avslitt pels eller hevelser på nakke, bog, rygg.

Gult: Det er en tendens til avslitt pels på nakke, bog og rygg hos enkeltdyr

Rødt: Det er avslitt pels, hevelser eller sår dannelser på nakke, bog og rygg på flere dyr.

Anbefaling: det skal ikke være avslitt pels, hevelser eller sår på noe dyr forårsaket av innredning. Vanlige skadeårsaker er feil utformet eller feiljustert etefront, feilplasserte rør i liggebås (se også på båsskillene) eller annen feilutformet eller skadd innredning.

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Gangunderlag friksjon (løsdrift)

For at dyr skal kunne bevege seg på en god måte må underlaget ha en god friksjon.

Grønt: *Dyra beveger seg trygt med lange, raske skritt og med rett rygglinje.. Blikket er rettet langt frem.*

Gult: *Dyra beveger seg med korte og litt langsomme skritt. Blikket er rettet mot underlaget.*

Rødt: *Dyra går med korte, stivbeinte skritt. Blikket er rettet mot underlaget og de går på en slik måte at rygglinjen er buet oppover. Det er en tydelig tendens til at dyra sklir på underlaget.*

I løsdrift er det viktig med en god friksjon i golv i gangareal. Brettskurt betong brukes i stor utstrekning, men det anbefales også i dag å legge inn gummi i sentrale gangarealer, for eksempel gang mot forbrett. Denne slites ikke glatt av for eksempel gjødseltrekk på samme måte som betong.

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Reinhet dyr

Reine dyr bidrar til bedre jurhelse, økt trivsel, mindre problem med parasitter og bedret hygiene i mjølkeproduksjonen.

Grønt: *Jur, buk og lår er "reine". Det er ikke antydning til "panser" eller gammel, fastsittende møkk.*

Gult: *Jur og buk er relativt reine. Det kan være noe delvis fastsittende møkk på bein og lår.*

Rødt: *Skitne dyr med gammel fastsittende møkk på jur, buk eller lår.*

Anbefalt: Dyra skal være så rene som mulig uten gammel panseraktig, fastsittende møkk.

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Strøbruk

Strø har tradisjonelt hatt funksjon som komforthever og som et ledd i en god hygiene. Sjøl med gode liggeunderlag er det viktig å strø av hensyn til jurhelse og hygiene.

Grønt: *Det strøs ofte og rikelig etter skraping og dyra er reine.*

Gult: *Det strøs sparsomt og sjeldent.*

Rødt: *Det nyttes ikke strø.*

Anbefalt: det er anbefalt å strø daglig, og i slike mengder at dyra holder seg reine.

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Atferd

Tamhet

Dyr skal være tamme og godt vant med å bli stelt. Er de sky og redde vil det påvirke tilvekst og trivsel i negativ retning.

Grønt: *Dyra nærmer seg deg, er sosiale og kjæle, snuser på din fremstrakte hånd og lar seg klappe. Dyr som ligger vil ikke nødvendigvis reise seg.*

Gult: *Dyra er nysgjerrige, men noe usikre og avventende. De holder seg fortrinnsvis på "trygg avstand" mer enn 1,5 – 2 m borte. Dyr som lå nede har reist seg.*

Rødt: *Dyra er sky og redde. De trekker unna eller står i motsatt ende av bingen og ønsker ikke å nærme seg.*

Anbefalt: det er anbefalt at storfe skal være trygge og godt tilvent menneskelig stell i løpet av sine første 6 levemåneder. NB! Tenk sikkerhet og sørg for retrettmulighet!

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Bruk av liggebås i løsdrift

Det er gjort flere studier som viser en sammenheng mellom andelen av dyr som, utenom mjølking og føringstid, står eller går formålsløst rundt i fjøset og komforten/ funksjonen av liggebåsene.

Grønt: *minst 85 % av kyrne ligger nede i en liggebås. De kan tygge drøv, hvile eller annet.*

Gult: *Minst 2 av 3 kyr ligger nede i en liggebås.*

Rødt: *Færre enn 2 av 3 kyr ligger nede og hviler eller tygger drøv.*

Anbefalt: det er anbefalt at 80 – 90 % av kyrne utenom mjølking eller føring, skal benytte liggebåsen. Brukes liggebåsen mindre enn dette, kan det skyldes ukomfortable liggeunderlag, feil utformet liggebås eller mye uro i fjøset.

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Reiseatferd kyr

Storfeets reisebevegelse skjer i en lang, mer eller mindre sammenhengende reisebevegelse. Reisebevegelsen er illustrert i kursheftet.

Grønt: *Kyrne reiser seg lett og uhindret i en lang, mer eller mindre sammenhengende reisebevegelse.*

Gult: *Kyrne reiser seg greit, men reisebevegelsen kan være noe avbrutt underveis. De må gå et skritt tilbake i siste del av reisebevegelsen.*

Rødt: *Kyrne har problemer med å reise seg/ reiser seg svært anstrengt. Reisebevegelsen kan innledes med at kyrne flere ganger prøver å "komme i gang" med å reise seg. Det kan være enkeltdyr som sklir ut med fram eller bakbein i visse faser av reisebevegelsen. En kan observere kyr som sitter som en hund i båsen.*

Anbefalt: kyr skal lett og uhindret kunne reise seg opp uten å bli hindret av innredning. De skal ha et trygt fotfeste under hele reisebevegelsen.

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Helse

Jurhelse og fruktbarhet

En god helse er en forutsetning for god dyrevelferd. Fra Kukontrollen kan tallene for nyinfeksjon brukes som en indikasjon for jurhelse mens FS-tallet sier oss noe om fruktbarheten på gården.

Grønt: nyinfeksjon mindre enn 52 og FS tall høyere enn 61 (begge tall er gjennomsnitt for Norge)

Gult: nyinfeksjon mellom 52 og 80 og FS tall mellom 15 og 61.

Rødt: nyinfeksjon over 80 og FS tall under 15 (begge tall er dårligste 10 % i Norge)

Anbefalt: nyinfeksjon skal ligge så lavt som mulig, mens FS tallet bør ligge så høyt som mulig.

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Velferd hos sjuke dyr

Sjuke dyr krever ekstra omtanke og stell for å bli raskt friske igjen.

Grønt: Dyr som er sjuke oppstalles i trekkfritt, temperert rom og med varmeisolerende underlag. De har tilgang på friskt drikkevann og ettersees minst to ganger daglig.

Gult: Sjuke dyr mangler en av faktorene ovenfor.

Rødt: Sjuke dyr mangler to eller flere av faktorene ovenfor.

Anbefalt: dyr som er sjuke oppstalles i trekkfritt, temperert rom og med varmeisolerende underlag. De har tilgang på friskt drikkevann og ettersees minst to ganger daglig.

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Stell og stellrutiner

Fødeforhold

Det er av stor betydning å gi kalven en optimal start på livet med tanke på blant annet hygiene og nedkjøling. En må og vurdere kuas "arbeidsbetingelser" under fødselen.

Grønt: det er tørt og trekkfritt i fødebingen og med et varmeisolerende underlag. Kua er oppstallet i separat kalvingsbinge og går løs under kalving.

Gult: En av faktorene tørt, trekkfritt eller varmeisolerende underlag er ikke tilfredsstillt.

Rødt: To eller tre av faktorene tørt, trekkfritt eller varmeisolerende liggeunderlag er ikke tilfredsstillt. Kalven fødes på golv av betong, spaltegolv eller rist.

Anbefalt: det skal være tørt og trekkfritt i fødebingen og med et varmeisolerende underlag. Kua er oppstallet i separat kalvingsbinge og går løs under kalving.

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Forebyggende eller kurativ tankegang

GRØNN

GUL

RØD

En bør så langt råd er forsøke å unngå at dyr blir sjuke/ skadde, fremfor bare å kurere dyr som er blitt sjuke/ skadde. En må jobbe systematisk for å finne årsaken til sjukdom og/ eller skade.

Grønt: *Det jobbes systematisk med å forebygge sjukdom og/ eller skade. Skade- eller sjukdomsårsak fjernes fortløpende så langt råd er.*

Gult: *En forsøker etter beste evne å fjerne årsak til skade eller sjukdom.*

Rødt: *Ingen bestemte rutiner for å forebygge skade eller sjukdom.*

Anbefalt: det er anbefalt å jobbe systematisk med å forebygge sjukdom og/ eller skade. Skade- eller sjukdomsårsak skal fjernes fortløpende.

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Smitteforebyggende tiltak

GRØNN

GUL

RØD

Smitteforebyggende tiltak dreier seg i stor grad om smittesluse, inn- og utlasting av dyr, mjølkebilsjåførens adgang og annet utstyr, men vel så viktig er bruken eller rutinene rundt slike opplegg.

Grønt: *Hos meg kommer veterinær, rådgiver osv ikke inn i dyrerommet uten skifte av klær. Utstyr osv som bringes med inn er reint. Mjølkebilsjåføren har adgang kun til tankrommet. Dyr leveres til slakt på en slik måte at slaktebilsjåføren ikke behøver å gå inn i dyrerommet.*

Gult: *Tiltakene er der, men bruken er tilfeldig/ brukes ikke.*

Rødt: *hos meg kan hvem som helst komme inn når som helst. Smittesluse finnes ikke og forholdene rundt levering av dyr er tungvinne, noe som gjør at blant annet slaktebilsjåføren til stadighet må være med inn i dyrerommet for å få dyr ut på bilen.*

Anbefalt: det skal være egnede rom for å gjøre smittepresset så lavt som mulig. Utstyret skal brukes konsekvent. Flyten av personer inn og ut av driftsbygningen skal være så liten som mulig og begrenses helst til deler av bygningen.

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Rutiner for kjøp av dyr

GRØNN

GUL

RØD

Det er fare for at innkjøpte dyr kan dra med seg smitte fra andre besetninger. Et "lukket" driftsopplegg er anbefalt. Dersom det kjøpes inn dyr, bør disse komme fra besetninger med lik eller bedre helsestatus.

Grønt: *Lukket besetning.*

Gult: *Dyr kjøpes inn kun fra besetninger med kjent status, og som er på samme nivå eller bedre enn hos meg. Helseattest for besetningen følger innkjøpte dyr.*

Rødt: *Dyr kjøpes inn tilfeldig, og/ eller helsestatus er ukjent ved ankomst til mitt fjøs.*

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

"Ku-øye"

Det er viktig å føre et nøye tilsyn med det enkelte dyr slik at eventuelle avvik oppdages tidlig.

Grønt: *Jeg observerer alle dyr i løpet av hvert stell. Avvik noteres og følges opp med nødvendig behandling.*

Gult: *Jeg går en rask runde i fjøset i løpet av dagen. Kan hende jeg hører med veterinær eller rådgiver om de dyra som ser sjuke ut neste gang de er innom.*

Rødt: *Ingen spesielle rutiner for tilsyn.*

Anbefalt: det er anbefalt å inspisere hvert enkelt dyr minst daglig, og å sette inn nødvendige tiltak ved behov. Dette vil også omfatte forebyggende tiltak.

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Beite

Dyr som har tilgang til beite eller uteområde store deler av året, antas å ha en bedre helse og velferd enn dyr som kun holdes innendørs. Forskrift om hold av storfe stiller krav om at storfe oppstallet på bås, skal ha tilgang til beite eller annet uteareale i minst 2 måneder per år. Dyr i løsdrift bør også få tilbud om utegang deler av året. For disse gjelder et krav om utegang fra 2013.

Grønt: *Dyra går ute i minimum 2 måneder per år. De har tilgang til friskt drikkevann, nødvendig le for sol og vær og behandles forebyggende med tanke på parasitter.*

Gult: *Dyra går ute i minimum 2 måneder per år.*

Rødt: *Ikke tilrettelagt for mosjon eller utegang noen tid av året.*

Det er anbefalt med uteliv i minimum 2 måneder per år, gjerne mer om forholdene ligger til rette for det. Uteliv kan også være i form av en luftgård eller også på andre tider av året enn beiteperioden.

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Utlevering av dyr

Det skal være tilrettelagt for utdriving og opplasting av dyr på transportmiddel. Forholdene bør være slik at dyra i stor grad går frivillig fra bingje eller bås til dyrebil eller annet transportmiddel. En skal spesielt være oppmerksom på glatte golv, terskler, vinkler, dårlig belysning, skillevegger som er dårlig festet og skaderisiko. Tidsforbruket er en god pekepinn på hvor gode forholdene er. Godt tilpassede grunder med solide fester, kan være nok til å lage tilfredsstillende drivganger.

Grønt: *Dyra går frivillig uten tvang, det sees ikke sklispør på underlaget og skader forekommer ikke. Dyrebilsjåføren trenger ikke gå inn i fjøset, men venter på rampa.*

Gult: *Dyrebilsjåføren må inn i fjøset. Flere dyr stopper opp eller rygger. Det tar mer enn 15 minutter å få en gruppe okser på dyrebilen. Det hender at dyr sklir og går ned på kne. En må ofte skyve, vri på halen eller dra i grime for å få dyra til å gå.*

Rødt: *Dyrebilsjåføren må inn i fjøset. Mange dyr rygger og forsøker å komme seg tilbake til fjøset, slik at det tar lang tid å få dyra på bilen. Det forekommer ofte at dyra sklir, går ned på kne eller faller. Du er ofte redd for å bli skadet og gruer deg til å levere dyr.*

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Arbeidsmiljø

Det er viktig å legge til rette for en godt fungerende arbeidsplass. Ømme skuldre, albuer og knær til stadighet må oppfattes som faresignaler. En bør da gå nærmere inn i detaljene for å finne ut hva som kan føre til slik overbelastning. Skyldes det tungvinn utføring, bæring av mjølkeorganer eller har det sitt opphav i tidligere mer akutte skader som skyldes flytting av dyr eller fall? Gjør en vurdering av forholdene knyttet til helse, miljø og sikkerhet i ditt driftsopplegg, og vær bevisst på at et dårlig arbeidsmiljø også vil kunne virke inn på dyras velferd.

Grønt: *har ikke opplevd akutte skader eller murrende muskler og ledd. Arbeidsdagen føles "lett" og jeg er motivert for nye arbeidsoppgaver.*

Gult: *Det har vært situasjoner med "nestenulykker" eller akutte skader og jeg opplever stadig vonde muskler og ledd. Arbeidsdagen oppleves "tung" og lite lystbetont.*

Rødt: *det er til stadighet akutte skader eller jeg har dager hvor det av helsemessige årsaker ikke har vært mulig å gjennomføre driften på en god måte. Arbeidsdagen gjør meg deprimert.*

Tiltak: _____

Egen tidsfrist: _____

Oppsummering

Antall grønne kryss	<input type="text"/>	Andel grønne kryss	<input type="text"/>
Antall gule kryss	<input type="text"/>	Andel gule kryss	<input type="text"/>
Antall røde kryss	<input type="text"/>	Andel røde kryss	<input type="text"/>

Dette skjemaet er et hjelpemiddel i kurset "Dyrevelferd i storfeholdet" og målet er en bevisstgjøring rundt det å systematisk observere dyras velferdssituasjon på din gård som grunnlag for å gjøre forbedringer i bygning, driftsopplegg eller stellrutiner. Det er viktig å huske på at det ikke er et altomfattende skjema som kartlegger enhver tenkelig og utenkelig situasjon i besetningen, men det vil kunne hjelpe deg videre i en bevisst satsing på å forbedre dyras velferdsmessige situasjon.

Har du andre punkter som det vil være naturlig å kartlegge i din besetning?

Ta gjerne for deg andre områder som er sentrale i ditt driftsopplegg i en nærmere vurdering. For å lage egne grenser mellom grønt, gult og rødt må du ofte kikke litt i lovverk og annen litteratur, samt å bruke sunn fornuft.

Ta vare på skjemaet, og sammenlikne det med resultatet neste gang du gjør samme operasjon. Har det skjedd noen forbedring? Sammenlikne punktene med de andre deltakerne i studieringen. Har andre medlemmer av studieringen gode løsninger som kan egne seg hos deg?

Vi minner om at det hos Tine finnes et rådgivningstilbud innen dyrevelferd som kan brukes for å gjøre en grundigere kartlegging av situasjonen eller for å gå mer i dybden på enkeltproblemer (fra 2008).